

JAARVERSLAG 2006

Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten vzw

Contact: Gaucheretstraat 164 – 1030 Brussel – Tel. 02/274.14.31 – Fax 02/274.14 48
info@orcasite.be - www.orcasite.be

INLEIDING.....	3
ALGEMENE UITGANGSPUNTEN, MISSIE EN JAARPLANNING	4
ACTIE 1: ORGANISATIEOPBOUW	6
1.1. Structuur en taakverdeling	6
1.2. Financiering	6
1.3. Visie	6
1.4. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst.....	6
ACTIE 2: DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING	7
2.1. Deskundigheid in verband met dienstverlening.....	7
2.2. Algemene deskundigheid	7
2.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst.....	7
ACTIE 3: UITBOUWEN VAN EEN VERTROUWENSRELATIE MET DE DOELGROEP	8
3.1. Empowerment van de doelgroep: informatieverspreiding onder werknemers	8
3.1.1. Rechtstreekse vorming door OR.C.A.	8
3.1.2. Rechtengids voor werknemers zonder papieren.....	8
3.1.3. Resultaten van de kadervorming voor sleutelfiguren ("ambassadeurs") uit gemeenschappen met veel clandestiene arbeidsmigranten.....	9
3.1.4. Nieuwe kadervorming voor sleutelfiguren.....	9
3.1.5. Basisfiches ivm arbeidsrechten	10
3.1.6. Een forum voor werknemers zonder papieren	10
3.1.7. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst.....	10
3.2. Versterking andere actoren	10
3.2.1. Vorming advocaten.....	10
3.2.2. Infosessies rond werk zonder papieren	11
3.2.3. Andere ondersteuning	11
3.3. Helpdesk en dienstverlening concrete cases.....	12
3.3.1. Thema's, sectoren en nationaliteiten werknemers.....	12
3.3.2. Nood aan grondige opvolging en het fonds voor juridische bijstand van OR.C.A.	18
3.3.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst.....	19
ACTIE 4 : SAMENWERKING MET DE VAKBOND	21
4.1. Structurele samenwerking en regelmatig overleg.....	21
4.2. Groeiende aandacht voor werk zonder papieren binnen de vakbond en toegankelijke diensten	21
4.2.1. Groeiende aandacht	21
4.2.2. Toegankelijke diensten en het gebruik dat ervan gemaakt wordt.....	21
4.2.3. Vorming binnen de vakbond.....	22
4.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst.....	23
ACTIE 5: OPBOUWEN VAN EEN NETWERK EN MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK.....	24
5.1. Opbouwen van een netwerk en deelname aan overlegstructuren	24
5.1.1. Overzicht van de verschillende contacten.....	24
5.1.2. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst.....	25
5.2. Communicatie	26
5.2.1. Algemene communicatie	26
5.2.2. Pers.....	26
5.2.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst:.....	27
ACTIE 6: OPSTARTEN BELEIDS- EN STRUCTUREEL WERK.....	28
6.1. Overzicht beleidswerk.....	28
6.2. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst.....	28
BESLUIT	29

INLEIDING

In december 2003 werd OR.C.A. opgericht. In 2005 werden we operationeel, en dat jaar was dan ook een opstartjaar. Er werd een visie bepaald, de eerste contacten met andere actoren werden gelegd, het eerste grote project (de rechtengids) werd opgestart. Al vrij snel nadat het secretariaat aan het werk ging, werd OR.C.A. uitgenodigd door de Koning Boudewijnstichting om deel te nemen aan hun project rond internationaal huispersoneel (informatieverspreiding). Het was een erg nuttige eerste ervaring waaruit een aantal belangrijke contacten voortkwamen.

2006, het jaar waarover dit verslag handelt, was een jaar van consolidatie. Dat betekent dat wat werd opgestart in 2005 ten volle werd ontwikkeld, en dat er nieuwe ideeën werden gevormd voor de toekomst. Een groot deel van de activiteiten waren dan ook vooral een uitbreiding en een voortzetting van wat voorafging. Bij elk hoofdstuk zal een korte conclusie gevoegd worden waarin ook de mogelijkheden en plannen voor de toekomst kort geschetst worden.

ALGEMENE UITGANGSPUNTEN, MISSIE EN JAARPLANNING

A. Algemene uitgangspunten en missie

De algemene uitgangspunten voor de werking van OR.CA. in 2005 stonden beschreven in de missietekst die werd opgesteld naar aanleiding van de oprichting van de v.z.w. op 18 december 2003:

"OR.C.A. heeft als missie de plaats en de positie van de buitenlandse niet-EU werknemers zonder verblijfs- en/of arbeidsvergunning in een aantal sectoren van de (informele) arbeidsmarkt te verkennen en in kaart te brengen, om zodoende hun fundamentele en specifieke rechten te verdedigen en te realiseren.

Deze missie wordt uitgewerkt in het perspectief van de nationale en internationale bestrijding van alle vormen van uitbuiting, discriminatie en sociale onzekerheid ten gevolge van hun illegale tewerkstelling op de informele arbeidsmarkt.

Deze missie zal worden uitgevoerd in contact en/of samenwerking met syndicale en particuliere organisaties en officiële instanties die de beschermende en menswaardige benadering van deze arbeidsmigranten en hun families tot hun doelstellingen rekenen."

B. Clandestiene arbeidsmigranten en werknemers zonder papieren

Bij oprichting van OR.C.A. is gekozen voor de term 'clandestiene arbeidsmigranten' om de groep werknemers aan te duiden die zonder de nodige toelatingen – al dan niet ook zonder verblijfsvergunning – in België aan het werk zijn. Uitdrukkelijk is er niet gekozen voor de term 'illegale werknemers', die in de media en door politici al te vaak gebruikt wordt. Deze term heeft immers een erg negatieve geladenheid, die volgens ons noch bij de mensen in kwestie noch bij hun werkzaamheden past.

Ook de term clandestiene arbeidsmigranten is echter in zekere zin problematisch. 'Clandestiene migranten' zijn immers migranten die het land binnenkomen zonder ooit op één of andere manier een verblijfsvergunning aan te vragen. Dit in tegenstelling tot bv. uitgeprocedeerde vluchtelingen of afgewezen gezinsherenigers, die ook zonder verblijfsvergunning zijn maar wel op een bepaald moment gekend waren door de autoriteiten.

De doelgroep van OR.C.A. is niet noodzakelijk 'clandestien'. Sommigen onder hen hebben zelfs een verblijfsvergunning. Wat de doelgroep van OR.C.A. bepaalt, is het feit dat zij tewerkgesteld worden zonder de nodige toelatingen daarvoor.

Daarom is sinds vorig jaar door OR.C.A. meer en meer de term 'werknemers zonder papieren' gebruikt. Ook dit kan verwarrend zijn: 'mensen zonder papieren' zijn immers mensen zonder verblijfsvergunning, 'werknemers zonder papieren' zijn mensen zonder werkvergunning¹. Toch is deze term iets meer een letterlijke omschrijving van waar het over gaat (niet de nodige papieren om het werk te doen dat je doet), en bovendien sluit hij nauw aan bij het internationaal vaak gebruikte 'undocumented workers'.

Wetende dat de zoektocht naar de juiste terminologie een moeilijke oefening blijft, zal in het onderstaande jaarverslag de term 'clandestiene arbeidsmigrant' dan ook meestal vervangen zijn door 'werknemer zonder papieren'.

¹ Ook de term 'werkvergunning' is een begrip dat OR.C. A. zelf introduceerde in haar visietekst. Het duidt op het geheel aan toelatingen die nodig kunnen zijn om legaal te werken: arbeidsvergunningen, arbeidskaarten, beroepskaarten,...

C. Jaarplanning 2006

In de voorbije jaarplanningen werden, met lichte variatie, volgende acties vooropgesteld:

- Actie 1: organisatieopbouw
- Actie 2: deskundigheidsbevordering (voorheen actie 5)
- Actie 3: vertrouwenswerking met de doelgroep
- Actie 4: samenwerking met de vakbond (voorheen actie 2)
- Actie 5: Opbouwen van een netwerk en maatschappelijk draagvlak
- Actie 6: opstarten beleids- en structureel werk (nieuwe actie vanaf JP 2006-2007)

In dit jaarverslag zullen we steeds naar deze acties refereren.

ACTIE 1: ORGANISATIEOPBOUW

1.1. Structuur en taakverdeling

Het secretariaat in de Gaucheretstraat, werd verder waargenomen door één 4/5 stafmedewerkster (Sabine Craenen). Gedurende de eerste 5 maanden van het jaar werd zij vervangen voor haar moederschapsverlof door Katrien Depuydt.

De Raad van Bestuur heeft haar vergaderingen gehouden op 11/1, 14/2, 29/6, 25/9, 27/11 en 2/11. De algemene vergadering kwam samen op 19 april 2006.

De voorzitter werd gedurende drie maanden (augustus, september, oktober) vervangen door twee waarnemend voorzitters Ilke Adam en Koen Dewulf. Zij namen in die periode ook het dagelijks bestuur waar.

Tot het najaar is het secretariaat in staat geweest om de belangrijkste taken die zich aandienen uit te voeren. Tegen het eind van het jaar merkten we echter een duidelijke vermeerdering van de werklast. Er is dan ook beslist om vanaf 1/1/2007 de werktijd van de stafmedewerkster uit te breiden tot een voltijdse betrekking.

Deze voltijdse functie is een absoluut minimum om het huidige takenpakket uit te voeren.

1.2. Financiering

De werking van OR.C.A. werd in 2005 gefinancierd door:

- Solidariteitsactie Welzijnszorg v.z.w.
- OEVER v.z.w..
- de Koning Boudewijnstichting
- ACV en Vlaams ABVV (voor de rechtengids)

en andere donateurs.

1.3. Visie

De ontwerp tekst voor een visie, geschreven in 2005, werd op de Algemene Vergadering van 2006 goedgekeurd. De tekst werd op de website gezet.

Sinds de goedkeuring is de visie tekst de leidraad geweest voor OR.C.A.'s handelen en standpunten. In gesprekken met derden werd regelmatig naar de visie tekst gerefereerd.

1.4. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst

Inhoudelijk is de missie en taak van OR.C.A. duidelijk gesteld. OR.C.A. is wel nog steeds een beginnende organisatie, en de zoektocht naar middelen is nog volop bezig. Op dit moment knopen we de eindjes aan elkaar met een aantal pilootfondsen en losse, tijdelijke projecten, indien nodig aangevuld met renteloze leningen. Stappen naar een structurele financiering worden gezet.

ACTIE 2: DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

Men kan de resultaten die in de jaarplanning 2006-2007 voor deze actie naar voren werden geschoven, ruwweg in twee grote groepen verdelen: deskundigheidsbevordering specifiek in verband met de dienstverlening (systematisering dienstverlening, kennis over procedures,...) en algemene deskundigheid (kennis van beleid, zicht op de clandestiene arbeidsmarkt,...)

2.1. Deskundigheid in verband met dienstverlening

Zie ook de verslaggeving onder Actie 3. De kennis werd opgedaan in het kader van de dienstverlening, geen aparte vorming of onderzoek werd gevolgd of verricht.

2.2. Algemene deskundigheid

- a. De beleidsontwikkelingen werden in grote lijnen bijgehouden (beleid in verband met strijd tegen illegale arbeid en sociale fraude, voorwaarden voor nieuwe EU-burgers,...). Vanaf 2007 zal meer actief aan beleidswerk worden gedaan (zie Actie 6).
- b. Nieuwe publicaties in verband met arbeidsmigratie en arbeidsrechten werden systematisch bijgehouden en doorgenomen.
- c. Ter voorbereiding van de nieuwe vorming voor sleutelfiguren (zie Actie 3) werd een bezoek gebracht aan de Nederlandse vakbond FNV, om hun model voor organisatie van moeilijk te bereiken groepen te bestuderen.
- d. Heel wat ontmoetingen met andere actoren hebben bijgedragen tot de algemene kennis van OR.C.A. Deze kunnen teruggevonden worden onder de verslaggeving over de 'netwerking' (zie Acties 4 en 5).

2.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst

Deskundigheid wordt opgebouwd door middel van al OR.C.A.'s activiteiten. We hechten veel belang aan de inhoud van onze werking. In 2007 zal de tijd genomen worden om een aantal standpunten uit te diepen en een aantal thema's te identificeren waarvoor extra studie noodzakelijk is.

ACTIE 3: UITBOUWEN VAN EEN VERTROUWENSRELATIE MET DE DOELGROEP

Onder deze actie hebben we alle activiteiten gebracht die rechtstreeks naar onze doelgroep (werknemers zonder papieren) gericht zijn. Daarnaast worden ook de activiteiten beschreven die zich richten op de actoren die direct met hen in contact komen. We geloven dat door betrouwbare informatie te verspreiden, correcte diensten te verlenen en waar mogelijk de doelgroep te consulteren, we een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen die ons recht van spreken geeft tegenover andere actoren. Zonder deze vertrouwensrelatie kunnen we de leefsituatie van de werknemers zonder papieren niet kennen. Hierdoor zouden we niet, zoals we in onze visietekst vooropstellen, het standpunt van de werknemer zonder papieren aan bod kunnen laten komen in de discussies rond illegale arbeid en arbeidsmigratie.

3.1. Empowerment van de doelgroep: informatieverspreiding onder werknemers

Om de arbeidssituatie van werknemers zonder papieren te verbeteren is een degelijk vormingsaanbod een absolute prioriteit. Die vorming moet zich richten tot de werknemers zelf en tot al wie met hen in contact komt. Zolang het besef niet overal is doorgedrongen dat werknemers zonder papieren sociale rechten hebben, kan de situatie op het terrein niet veranderen. Een goede informatie naar de werknemers toe kan er bovendien voor zorgen dat ze beter voorbereid zijn in geval van problemen, bijvoorbeeld wat betreft bewijzen (zie punt 3. van deze actie).

We zullen hieronder eerst de initiatieven rechtstreeks naar de doelgroep bespreken, en vervolgens onder punt 3.2. de initiatieven naar andere actoren en begeleiders.

3.1.1. Rechtstreekse vorming door OR.C.A.

Op uitnodiging van andere organisaties heeft OR.C.A. werknemers zonder papieren rechtstreeks geïnformeerd over hun rechten:

- Bij intercultureel netwerk Gent: twee sessies, 1 voor Franstalige werknemers zonder papieren en 1 voor Turkssprekende Bulgaren.
- Bij ACV Bouw en Industrie: infoavond voor Poolse bouwvakkers

Op eigen initiatief werden in februari 2006 de kerkbezitters in de kerk St-Boniface (Brussel) geïnformeerd.

3.1.2. Rechtengids voor werknemers zonder papieren

Het uitbrengen van deze gids was OR.C.A.'s belangrijkste verwezenlijking tot nu toe wat informatieverspreiding betreft. De gids legt aan werknemers zonder papieren uit wat hun rechten zijn en hoe ze die kunnen beschermen en/of verdedigen. Het boekje werd eind november 2006 uitgebracht in 4 talen en in een aantrekkelijke lay-out gegoten. 10.000 exemplaren was de oplage. Een uitgebreidere (Nederlandstalige) versie werd in het voorjaar al op de website geplaatst.

Een erg belangrijk aspect van dit project was de samenwerking met de vakbonden ACV en ABVV. Hun bijdrage was inhoudelijk en financieel. Door hun logo achterop de gids en deelname aan de persconferentie schaalden ze zich ook publiek achter het initiatief, wat voor OR.C.A. erg belangrijk is.

De rechtengids is OR.C.A.'s visitekaartje op dit moment. De reacties erop zijn algemeen enthousiast. De gids kreeg positieve commentaren van en werd zelfs besteld door inspectiediensten, arbeidsauditoraten, overheidsinstanties, sociale organisaties, vrijwilligersgroepen,... Een link naar de gids werd geplaatst op de website van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding. Hoewel OR.C.A.'s actieterrein in de eerste plaats het Nederlandstalige landsgedeelte is (Brussel en Vlaanderen) en ook de adressenlijst in de gids daarop gericht is, zijn er heel wat belangstellende

reacties binnengekomen uit het Franstalige landsgedeelte. Het is duidelijk dat de rechtengids beantwoordt aan een reële nood.

Maar in de eerste plaats moet het succes van de rechtengids natuurlijk afgemeten worden aan de reacties van de werknemers zonder papieren zelf, en de mate waarin de gids hen helpt om hun rechten beter te kennen. Bij de verspreiding van de rechtengids is er nauwlettend op toegezien dat de boekjes zoveel mogelijk bij de doelgroep zelf terechtkomen. Een directe uitdeelactie is gepland, en ook de deelnemers aan de cursus voor sleutelfiguren (zie 3.1.3. en 3.1.4.) zijn uitgenodigd om zoveel mogelijk gidsen te verdelen.

Eén quote die we naar aanleiding van de rechtengids (per mail) binnenkregen:

" je suis un travailleur sans papiers, ça fait 4 ans que je suis ici en Belgique et ça fait 3 ans et demi que je suis illégal!!! je viens de lire votre guide de droit pour les travailleurs sans papiers! j'ai vraiment ouvert mes yeux sur beaucoup de choses!! "

Op dit moment wordt de gids systematisch meegegeven aan iedereen die bij OR.C.A. op consultatie komt. Meer dan de helft van de gidsen was begin 2007 al verspreid.

3.1.3. Resultaten van de kadervorming voor sleutelfiguren ("ambassadeurs") uit gemeenschappen met veel clandestiene arbeidsmigranten

De vorming voor deze sleutelfiguren vond plaats in 2005 (zie jaarverslag), en kaderde nog in het project Huispersoneel van de Koning Boudewijnstichting. Aan de sleutelfiguren was gevraagd om zelf vorming te geven aan mensen uit hun eigen gemeenschappen. Ze konden volgende resultaten voorleggen:

- Een sessie in de Braziliaanse gemeenschap in Brussel, voor ongeveer 25 man. Bovendien werden heel wat informatieve documenten in het Portugees vertaald en verspreid door de sleutelfiguur en werden heel wat mensen individueel geïnformeerd of doorverwezen.
- Verschillende infosessies in de West-Afrikaanse gemeenschap in Brussel, waarbij meer dan 200 man werd bereikt. De sleutelfiguur nodigde daarbij ook invloedrijke personen uit de gemeenschap uit. Hij had het gevoel dat hij in deze infosessies heel wat nieuwe informatie aanbracht voor de toehoorders. Die vroegen zich wel af waarom ze actie zouden ondernemen tegenover hun werkgever, als ze daardoor hun werk zouden kwijtraken.
- 8 kleinere infosessies (5 à 10 personen) in de Latijns-Amerikaanse gemeenschap in het Gentse. De sleutelfiguur achtte het weinig waarschijnlijk dat zij snel tot actie tegen hun werkgevers zouden overgaan, maar vertelde wel dat er nu tegenover haar meer over de werksituatie gesproken wordt.

In een evaluatie beoordeelden de ambassadeurs de vorming als nuttig, maar nog te weinig op de praktijk gericht.

3.1.4. Nieuwe kadervorming voor sleutelfiguren

In december 2006 werd, naar aanleiding van de publicatie van de rechtengids, een nieuwe reeks vormingen voor sleutelfiguren georganiseerd. 4 Engelstalige 'ambassadeurs' (uit Soedan, Ghana en de Filippijnen) namen uiteindelijk aan de vorming deel. De vorming werd als volgt bijgestuurd:

- Minder theorie, meer discussie en uitwisseling
- De rechtengids als basis
- Zoveel mogelijk vertrekken vanuit de realiteit die de cursisten kennen.
- Theorie aan de hand van praktijkvoorbeelden.

De commentaren van de cursisten waren enthousiast. Voor hun resultaten als vormingswerkers rond het thema 'werk zonder papieren', moeten we verwijzen naar het jaarverslag 2007.

Algemene opmerking bij het werken met sleutelfiguren

De zoektocht naar de juiste sleutelfiguren blijkt niet evident. Hoewel de commentaren op de vorming algemeen positief zijn, is het voor veel mensen moeilijk om achteraf een groot engagement op te

nemen, gezien hun vrijwilligersstatuut. Dit terwijl de tweede fase (overdracht van de informatie naar de eigen gemeenschap) eigenlijk het belangrijkste is. Er werd ondertussen een project ingediend bij het Impulsfonds (rond nieuwe EU-burgers) waarbij we hetzelfde model zullen uittesten met betaalde consultants.

3.1.5. Basisfiches ivm arbeidsrechten

Een basisinfotekst rond arbeidsrechten voor werknemers zonder papieren (1 A4) werd opgesteld, in 6 talen vertaald en op de website gezet.

3.1.6. Een forum voor werknemers zonder papieren

Vanuit OR.C.A.'s missie en visie, willen wij zoveel mogelijk de werknemers zonder papieren de kans geven om deel te nemen aan het debat rond werk zonder papieren. OR.C.A. zoekt nog naar de juiste formule hiervoor. De volgende stappen werden gezet:

- Naar aanleiding van de visietekst werden de kerkbezitters van de Sint-Bonifatiuskerk opgezocht voor een discussie. Dit leidde tot lichte aanpassingen van de tekst.
- Voor de laatste vorming van sleutelfiguren is er gezocht naar een deelnemer vanuit de zelforganisatie UDEP, maar die heeft op het laatste moment verstek moeten geven.

In de toekomst zouden ook rechtstreekse vormingen voor de doelgroep meer kunnen aangegrepen worden om een aantal standpunten aan de werknemers zonder papieren zelf voor te leggen.

3.1.7. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst

OR.C.A. heeft weinig tijd om zelf pro-actief op de verschillende gemeenschappen met werknemers zonder papieren toe te stappen. Een vertrouwensrelatie opbouwen met werknemers zonder papieren vraagt echter juist erg veel tijd. Vanuit hun kwetsbare situatie is de doelgroep eerder gesloten naar buitenlanders toe. De verschillende gemeenschappen hebben bovendien elk hun eigenheid die een specifieke aanpak vergt.

Zolang OR.C.A. niet over de nodige tijd en middelen beschikt om dit nauwer op te volgen, blijft het dus belangrijk om op zoek te gaan naar goede contactpersonen. De werking met vrijwillige sleutelfiguren blijkt wel zijn beperkingen te hebben, precies omwille van het vrijblijvende engagement.

Juist omdat het opbouwen van een hechte relatie met de erg diverse doelgroep geen evidentie is, moet het voor OR.C.A. een voortdurend aandachtspunt zijn.

3.2. Versterking andere actoren

Naast de rechtstreekse vorming van de doelgroep, is het erg belangrijk ook alle andere relevante actoren te informeren en te ondersteunen. Op die manier worden de werknemers zonder papieren op zoveel mogelijk plaatsen over hun rechten geïnformeerd en gesteund bij het afdwingen van hun rechten. Volgende activiteiten kunnen onder deze noemer geplaatst worden:

3.2.1. Vorming advocaten

Ook deze vorming kaderde nog in het project Huispersoneel van de Koning Boudewijnstichting. Ze werd georganiseerd nadat vastgesteld was dat ook vele advocaten nog niet op de hoogte zijn van de sociale rechten van werknemers zonder papieren.

De vorming vond plaats in Antwerpen op 21/4 en werd gegeven door meester Anouk Vermoortele en inspecteur van Toezicht op de Sociale Wetten Jozef Nys. De deelnemers toonden zich enthousiast, ondanks enkele vragen die ze zich stelden bij de haalbaarheid van procedures voor mensen zonder

papieren. Van zodra we over meer jurisprudentie beschikken, zou het interessant zijn om deze vorming te herhalen.

3.2.2. Infosessies rond werk zonder papieren

Er werden 5 introductiesessies gegeven rond werk zonder papieren voor zowel een gespecialiseerd publiek als een ruimer geïnteresseerd publiek.

- Bij De Sloep Vzw en ING in Gent (hulpverleners)
- Voor de vakbeweging en geïnteresseerde vrijwilligers: infoavonden in Brussel en Gent, de infoavond voor de Poolse bouwvakkers (zie Actie 4)

Daarnaast hebben we ook verschillende organisaties benaderd voor een informatief gesprek over OR.C.A. en over arbeidsrechten voor werknemers zonder papieren, soms naar aanleiding van andere activiteiten. In de zoektocht naar nieuwe sleutelfiguren werden bijvoorbeeld een aantal zelforganisaties aangesproken.

3.2.3. Andere ondersteuning

- Hulp aan eerstelijndiensten en vrijwilligers in verband met concrete hulpvragen; de statistieken hierover zijn inbegrepen in de statistieken van de helpdesk (zie punt 3., grafiek a)).
- Hulp aan andere sociale organisaties bij meer structurele activiteiten voor de doelgroep:
 - Informatie voor een brochure voor mensen zonder papieren van RIC De Foyer (Brussel)
 - Informatie voor de vormingen Maatschappelijke Oriëntatie voor mensen zonder papieren van het Intercultureel Netwerk Gent.
 - Het Protestants Sociaal Centrum in Antwerpen verwerkte de rechtengids in haar vorming naar vrijwilligers in december 2006 (met uitgebreide referentie naar OR.C.A.).
- De helpdesk wordt regelmatig aangesproken door studenten die een werkstuk willen maken over werk zonder papieren. Naar aanleiding van een bijzondere opdracht van professor Pieters werd OR.C.A. in juni gecontacteerd door een hele reeks studenten rechten van de KUL in verband met verzekeraarbaarheid van mensen zonder papieren.
- Ook onderzoekers naar werk zonder papieren komen bij OR.C.A. langs voor expertise.
- De rechtengids (zie boven) werd besteld door een heel ruime groep van relevante actoren: OCMW's, VDAB-kantoren, integratiediensten, CAW's, vrijwilligers, scholen met kinderen zonder papieren, zelforganisaties, alfabetiseringscursussen, sociale diensten allerhande,... Ook voor hulpverlenende instanties die met mensen zonder papieren in aanraking komen, is de rechtengids dus een belangrijk instrument.

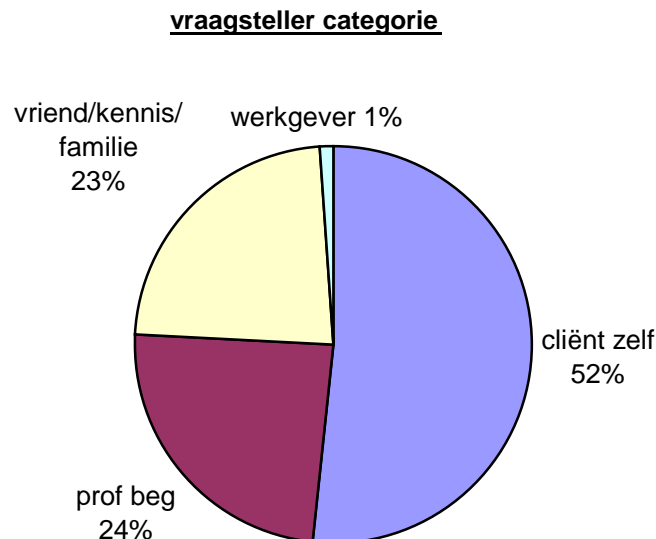
3.3. Helpdesk en dienstverlening concrete cases

3.3.1. Thema's, sectoren en nationaliteiten werknemers

In de onderstaande grafieken wordt het percentage aangegeven van het totaal aantal vragen (105), per type vraagsteller, per nationaliteit en woonplaats van de betrokken werknemer(s) en per sector en plaats van tewerkstelling.

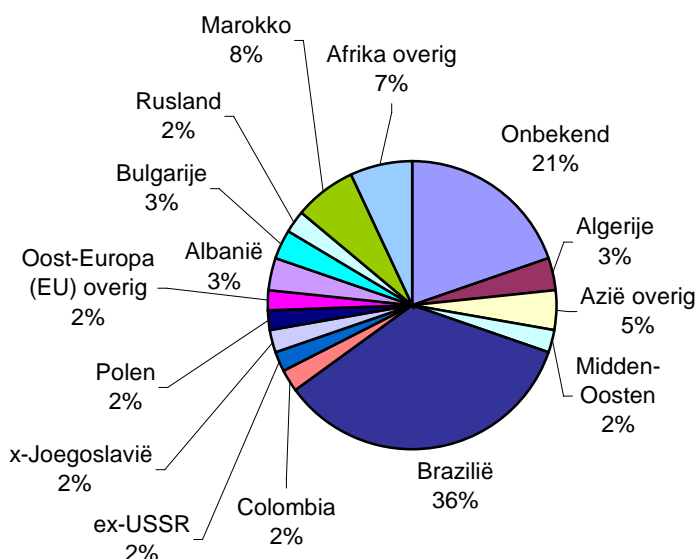
Bij de grafieken moet nog steeds een zekere foutenmarge gerekend worden. Het registratiesysteem is immers nog niet volledig gesystematiseerd en voor bepaalde problemen bij de registratie moet nog een oplossing gevonden worden. Verschillende hulpvragen kunnen bijvoorbeeld na verloop van tijd tot één hulpvraag herleid worden (omdat het over dezelfde werkgever gaat), vragen buiten thema zijn niet op systematische wijze opgenomen in het registratiesysteem, enzovoort.

Het opzetten van een éénduidig registratiesysteem is dan ook een aandachtspunt voor de toekomst. Een eenvormig intakeformulier dat in gebruik genomen wordt vanaf begin 2007 kan hiertoe al een eerste stap zijn.

Commentaar: het overgrote deel van de hulpvragen wordt rechtstreeks door de werknemers gesteld. Soms blijken zij achteraf wel te zijn doorverwezen door professionele hulpverleners. Het blijkt echter ook dat het adres van OR.C.A. onder werknemers wordt doorgegeven. Zo komt het voor dat een werknemer bij een afspraak een collega of vriend meeneemt. Ook komen er rechtstreeks via de website hulpvragen binnen vanuit de doelgroep. Dit is een duidelijke verschuiving ten opzichte van het eerste werkjaar, waar professionele hulpverleners nog de meeste hulpvragen aanbrachten.

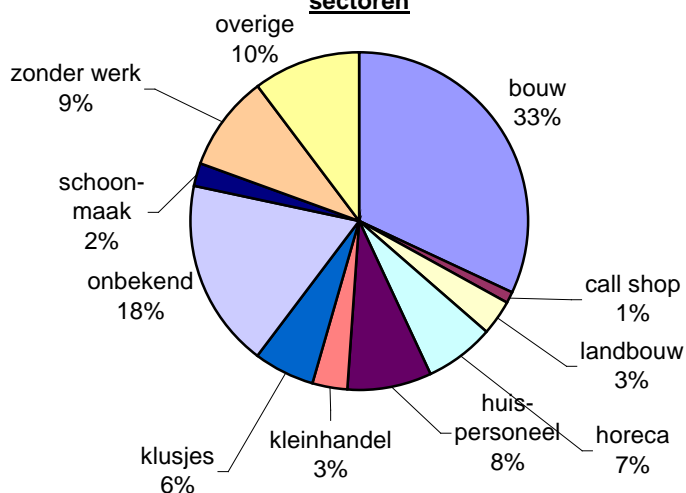
nationaliteit werknemers

Commentaar: net als in 2006 had het grootste deel van de hulpvragen betrekking op Brazilianen, op enige afstand gevolgd door Marokkanen en (Oost-)Europeanen. Vermits het aantal hulpvragen verviervoudigde, is het niet verwonderlijk dat het aantal nationaliteiten dat bij OR.C.A. over de vloer kwam ook opmerkelijk vermeerderde (27). In de grafiek werden dit keer enkel de nationaliteiten die meer dan één keer voorkwamen, apart opgenomen. Vooral wat betreft de Braziliaanse gemeenschap kunnen we zeggen dat een aantal goede contacten binnen die gemeenschap ons een bepaalde bekendheid en bereik bezorgden.

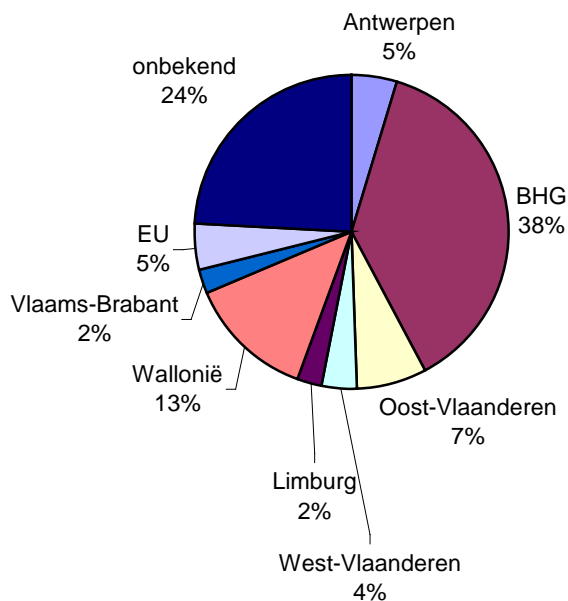
Een aantal gemeenschappen waarvan we weten dat zij in grote aantallen aanwezig zijn op de clandestiene arbeidsmarkt, zijn nog niet in betekenisvolle mate aanwezig onder ons cliënteel. Voorbeeld: de Pakistanen, Spaanstalige Zuid-Amerikanen, de Chinezen, de nieuwe EU-burgers. Zij zijn een aandachtspunt voor de toekomst.

sectoren

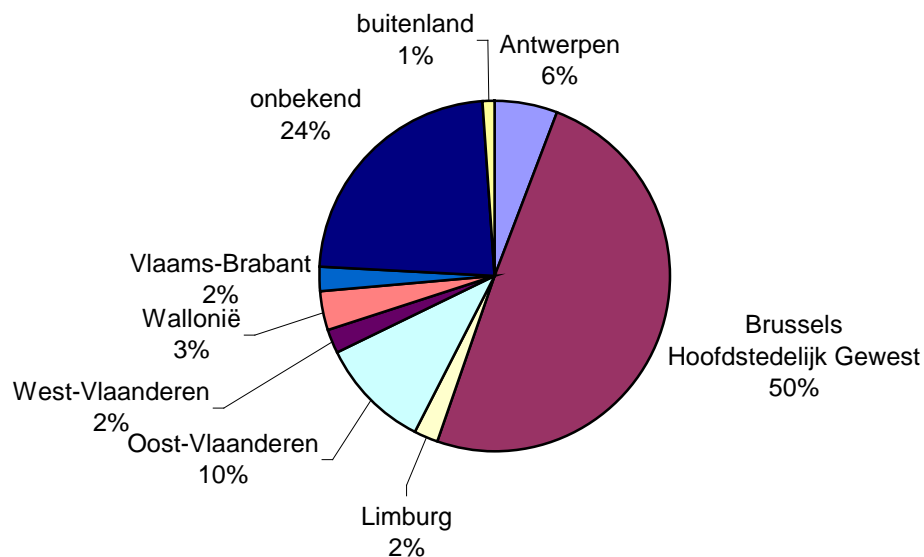

Commentaar: waar bouw en huispersoneel vorig jaar nog gelijk lagen, is de bouw nu veruit de belangrijkste sector geworden. Dit heeft zeker ook te maken met het specifieke bereik van OR.C.A. binnen de Braziliaanse gemeenschap en de locatie van het bureau van OR.C.A. (Brussel).

plaats tewerkstelling

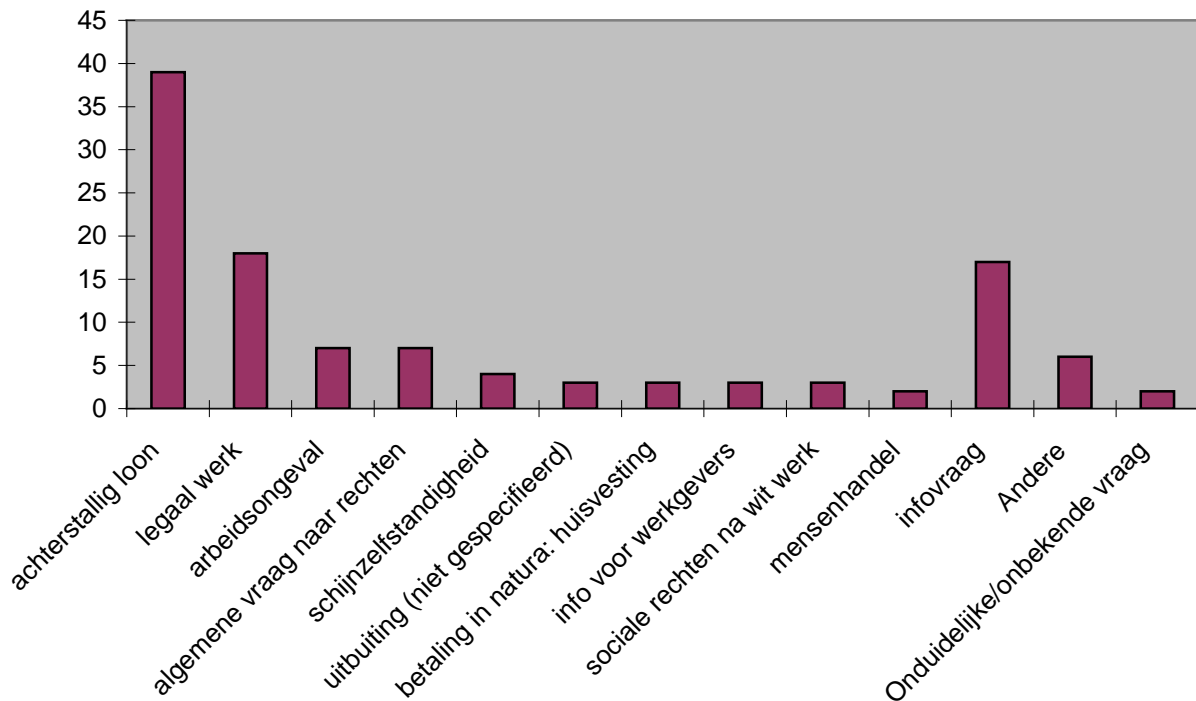
huidige woonplaats werknemer

Commentaar: Brussel neemt in beide grafieken opnieuw de belangrijkste plaats in. Als we beide grafieken naast elkaar leggen, valt echter de grote mobiliteit op van de werknemers: waar 51% (en waarschijnlijk meer, onder 'onbekend') verblijft in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, staat die regio maar voor 39% van de locaties van tewerkstelling. Anderzijds woont slechts 3% van de werknemers in Wallonië, maar 13% van hen was er tewerkgesteld. Een aantal werknemers werkte zelfs, vanuit Brussel, voor kortstondige opdrachten in het buitenland.

Bij deze grafieken moet ook opgemerkt dat ze niet zonder meer naast elkaar kunnen gelegd worden. Wie zonder werk was (zie grafiek 'sectoren') is immers opgenomen in de grafiek 'woonplaats', maar niet in de grafiek 'plaats tewerkstelling'.

thema vraag

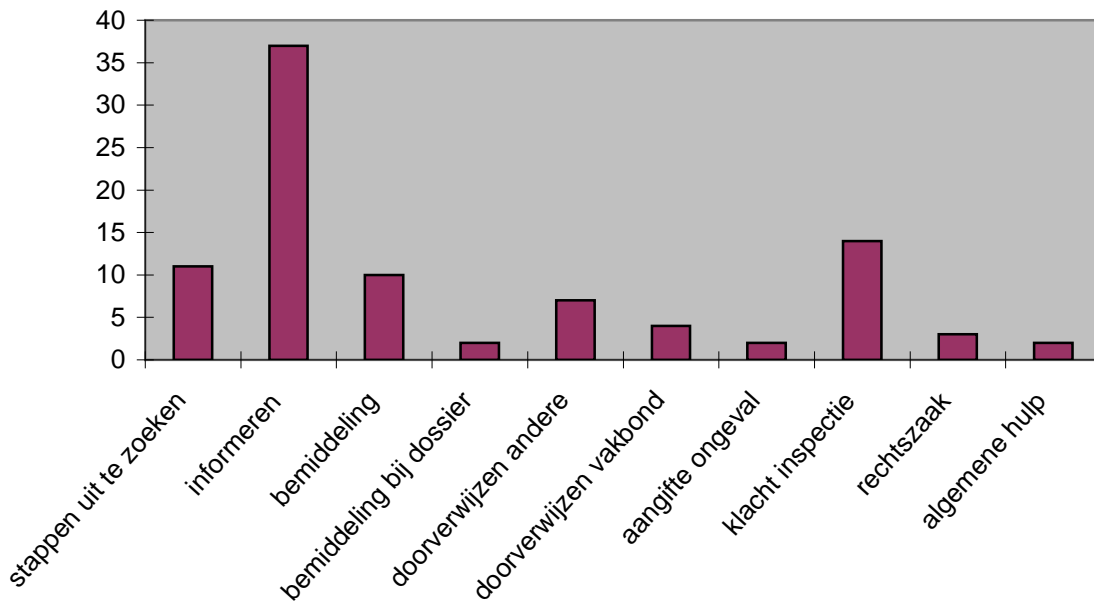
Commentaar: Deze grafiek geeft het aantal vragen weer per thematiek. Sommige dossiers gingen over meerdere thema's, we hebben alle thema's in de grafiek opgenomen die initieel gesteld werden. Vaak kwamen er nog andere thema's naar boven bij de verdere opvolging van een dossier (bv. bij een zaak van achterstallig loon komt vaak ook ontslag zonder opzegvergoeding voor). Deze thema's zijn niet in de grafiek opgenomen.

Achterstallig loon blijft het voornaamste onderwerp, gevolgd door allerlei vragen over de mogelijkheden voor legaal werk. De vragen rond 'schijnzelfstandigheid' handelen meestal over schulden bij een sociale verzekeringsinstelling. We werden immers meerdere keren geconfronteerd met de praktijk dat werkgevers hun werknemers, hoewel zonder de nodige vergunningen, als 'zelfstandige' onderbrachten in een vennootschap. Zij werden dan ingeschreven bij een sociale verzekeringsinstelling, soms met de belofte dat de werkgever de verschuldigde bijdragen zou betalen (en aftrekken van het loon). Het gebeurt dan dat de bijdragen niet worden betaald, en de werknemer/schijnzelfstandige op een bepaald moment merkt dat hij/zij een enorme schuld heeft bij de sociale verzekeringsinstelling.

Het onderwerp 'betaling in natura: huisvesting' (3) werd apart opgenomen, omdat het de aandacht vestigt op het probleem van inwonende werknemers. Zij verkeren in een erg kwetsbare positie op het moment dat ze in conflict komen met hun werkgever. Ze lopen immers het risico om dakloos te worden.

Infovragen zijn vragen die geen betrekking hebben op een specifieke werksituatie. Het gaat dan om studenten, onderzoekers, hulpverleners die werken aan een algemene informatiebrochure of journalisten (vragen om interviews zijn niet opgenomen).

stappen gepland / aangeraden

Commentaar: Deze grafiek geeft een overzicht van het aantal keren dat we n.a.v. een hulpvraag een bepaalde stap hebben genomen. In sommige dossiers werden er uiteraard meerdere stappen genomen. Die werden allemaal meegeteld, met uitzondering van het "informeren" dat vrijwel in elk dossier gebeurde. Enkel als dit de enige stap was hebben we dit zo genoteerd.

Er is in de registratie geen onderscheid gemaakt tussen stappen die gepland zijn en stappen die daadwerkelijk genomen zijn. Vanaf 2007 zullen we enkel de daadwerkelijk genomen stappen registreren, om preciezere statistieken mogelijk te maken.

Bij het behandelen van cases heeft OR.C.A. zoveel mogelijk beroep gedaan op andere instanties. Hierdoor proberen we onze activerende rol naar inspectiediensten, vakbonden enzovoort, zoveel mogelijk te spelen. In 4 gevallen werd een zaak ook effectief in handen van een vakbond gegeven, 2 daarvan na bemiddeling door OR.C.A. Het feit dat de meeste werknemers in kwestie geen lid zijn van de vakbond, bemoeilijkt een vlotte doorverwijzing naar de vakbond echter nog steeds.

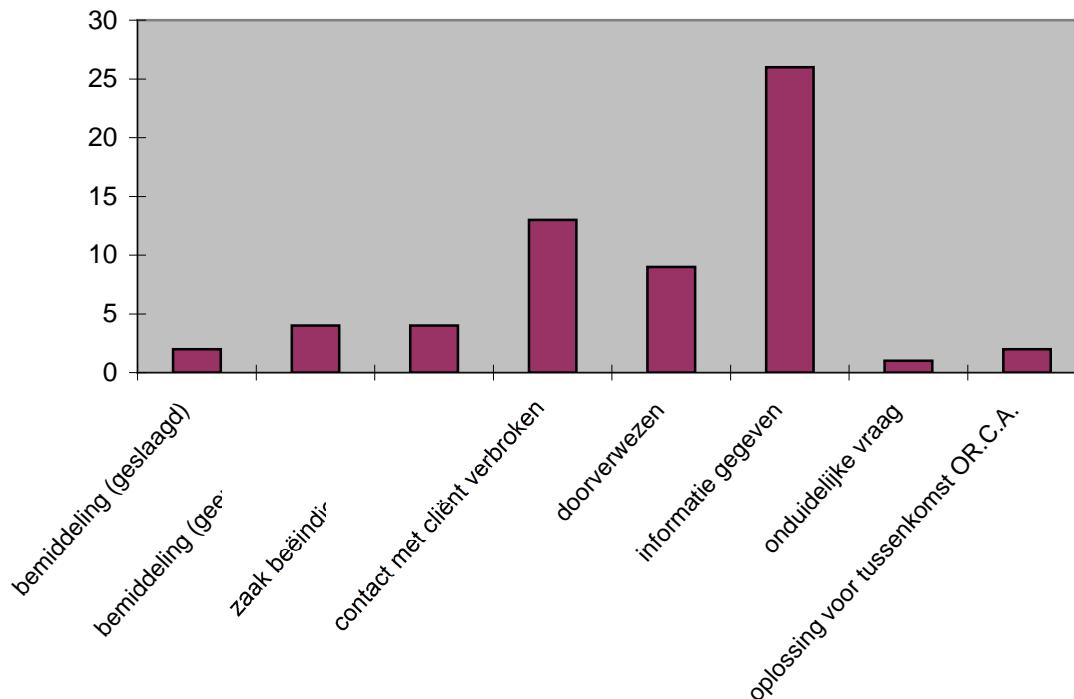
Het item 'bemiddeling bij dossier' slaat op tussenkomsten bij instanties die over de cliënt een dossier hebben, waarmee op de een of andere manier een probleem gerezen is. Onder andere de zaken van schulden bij sociale verzekeringsinstellingen (zie boven) vallen hieronder.

Bekijken we tenslotte de status van de verschillende cases. 26% van de dossiers was eind 2006 nog lopende. Hieronder wordt de laatste stand van zaken in deze dossiers weergegeven. Verderop zullen we nog even ingaan op de status van de dossiers die eind 2005 nog lopende waren.

74% van de in 2006 gestelde hulpvragen werden beëindigd. De reden daarvoor wordt weergegeven in onderstaande grafiek. Een zaak waarin een cliënt, die contact moet opnemen om te komen tot een volgende stap, meer dan 3 maanden niet meer van zich laat horen, wordt als beëindigd beschouwd. Het is mogelijk dat zo'n cliënt nadien toch nog contact opneemt, en de zaak heropend wordt.

Anders dan in de grafiek over geplande en aangeraden stappen, worden in deze grafieken de laatste stappen weergegeven die daadwerkelijk zijn genomen.

Beëindigd: 75 %

Commentaar: zaken waarin bemiddeling heeft geleid tot een resultaat, werd doorverwezen of informatie werd gegeven, worden beschouwd als zaken waarin OR.C.A. het beoogde resultaat haalde. Op die manier beschouwd, is 60% van de zaken met 'succes' beëindigd. Dat is heel wat meer dan in 2005 (25%), waarschijnlijk omdat het aantal informatievragen aanzienlijk gestegen is.

Eind 2006 slaagden we er nog in om voor 2 werknemers een som van 5.000 euro (van de 10.000 die gevraagd werd) terug te krijgen van een werkgever. In de andere geslaagde bemiddeling verschaftte OR.C.A. de nodige ondersteuning aan een derde (professionele hulpverlener), met gunstig resultaat (uitbetaling 1 maand loon).

Buiten deze zaken heeft bemiddeling tot nu toe tot niet veel resultaat geleid. Om hierover conclusies te maken, is er echter een nog groter volume aan cases nodig en een uitgebreidere ervaring van OR.C.A. met de strategie. Misschien is het wel belangrijk om te wijzen op de aard van de werkgevers waarmee onderhandeld werd: veelal gaat het om kleine ondernemers uit een maffieus circuit, die van clandestiene tewerkstelling een echte strategie gemaakt hebben. Mogelijk zijn deze werkgevers minder gevoelig voor de druk die we vanuit OR.C.A. kunnen zetten (inspectie,...). Zij hebben immers duidelijke strategieën om zich tegen vervolging in te dekken, zoals het steeds opzetten en laten failliet gaan van nieuwe bedrijfjes, onderaanneming met schimmige tussenfiguren, schijnzelfstandigheid,...

De bemiddeling werd ook steeds aangegrepen om werknemers te informeren over maatregelen die ze kunnen nemen om misbruik in de toekomst te voorkomen, of beter voorbereid te zijn in geval van problemen. In die zin heeft de hulpverlening ook in deze zaken welk degelijk zijn nut.

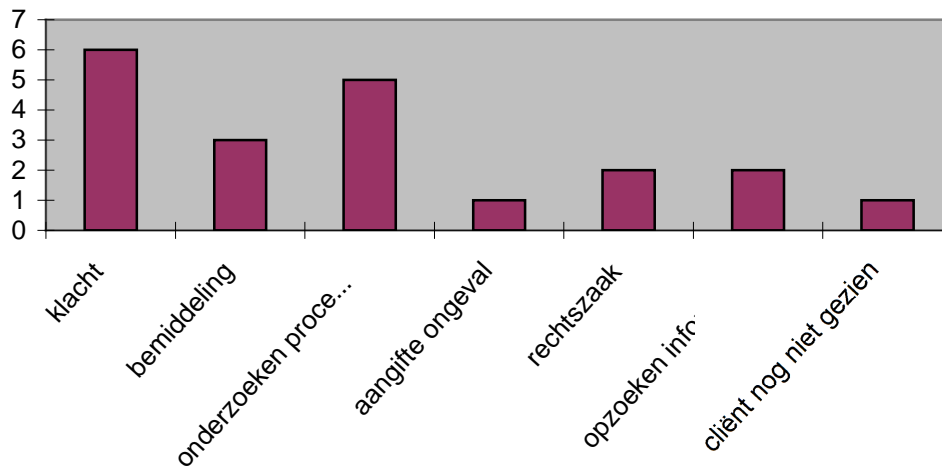
Van de zaken waarvoor officiële stappen werden ondernomen (indienen klacht, aangifte ongeval), is er tot dusver nog geen resultaat. De gemiddelde looptijd van dergelijke procedures is immers langer dan de 2 jaar dat het secretariaat van OR.C.A. in werking is.

Zaken waarin geen resultaat behaald werd, zijn:

- Bemiddelingen zonder resultaat (4) waarin geen verdere stappen meer genomen werden.

- Zaken die beëindigd werden doordat de cliënt geen duidelijke vraag tot initiatief meer stelde of het contact ermee verbroken werd. Dit gebeurde bijvoorbeeld omdat de cliënt emigreerde of uitgewezen werd, maar in een aantal gevallen kennen we de precieze reden niet.
- Anders dan vorig jaar hebben we de zaken waarin de cliënt bewust heeft laten weten niet verder te willen gaan met de zaak, in een aparte categorie ondergebracht.
- In 2 zaken bleek de tussenkomst van OR.C.A. niet meer nodig omdat het loon ondertussen betaald was. In 1 van die zaken zou het noemen van OR.C.A. er mee toe geleid hebben dat de werkgever tot betaling overging.

Lopende: 25%

Commentaar: In zaken waarin nog geen duidelijke stappen werden genomen, maar die nog niet als beëindigd kunnen beschouwd worden, wordt 'de procedure onderzocht'.

Wanneer bemiddeling niet slaagde, of er om één of andere reden niet voor gekozen werd, werd steeds de mogelijkheid onderzocht om een klacht in te dienen bij de inspectie (hoofdzakelijk de Federale Inspectie Toezicht op de Sociale Wetten). In 6 gevallen werd dit effectief gedaan. 4 afzonderlijke hulpvragen over dezelfde werkgever werden samengebracht tijdens 1 afspraak met een inspecteur. Op het moment dat de klacht werd ingediend, hebben nog eens 4 werknemers zich bij de klagers gevoegd (dus 8 werknemers in totaal tegen 1 werkgever). Verschillende klachten werden eind 2006 nog in overweging genomen (opgenomen onder 'onderzoeken procedures').

Tijdens onze contacten met inspecteurs is gebleken dat onze informatie van groot nut kan zijn voor de inspectiediensten. Bovendien hebben we vernomen dat het aantal klachten van met name Brazilianen die buiten ons om bij de inspectie aanklopten, opmerkelijk is gestegen in het afgelopen jaar. Mogen we veronderstellen dat ook OR.C.A.'s inspanningen hiertoe hebben bijgedragen?

Tot slot kijken we nog naar de 10 zaken die eind 2005 nog als 'lopende' stonden geregistreerd. Eind 2006 zijn van deze zaken nog steeds 3 lopende. Bij 2 hulpvragen hebben de inspanningen van OR.C.A. niet tot een resultaat geleid. In 5 gevallen is het contact met de cliënt verbroken.

3.3.2. Nood aan grondige opvolging en het fonds voor juridische bijstand van OR.C.A.

In de loop van 2006 werd steeds meer de nood gevoeld aan goede advocaten om cases tot op het einde op te volgen. Nadat een klacht wordt ingediend, moet men immers de nodige stappen nemen om burgerlijke rechten te vrijwaren, curatoren te contacteren, verjaring en seponering te vermijden,... In 2005 al heeft OR.C.A. vastgesteld dat het verkrijgen van een pro deo advocaat voor een werknemer zonder verblijfsvergunning niet vanzelfsprekend is wanneer het niet om een verblijfsprocedure gaat. Samen met een advocate werd daarover een vraag gesteld aan de Orde van de Vlaamse Balies. Het besluit was dat deze zaken individueel door de verantwoordelijke van de

betreffende Balie zullen beoordeeld worden, maar dat men nota heeft genomen van de bezorgdheden die door ons zijn geuit.

Bovendien is het niet vanzelfsprekend om advocaten te vinden met voldoende engagement en/of specialisatie in de materie, die ook pro deo willen werken. Het blijkt immers telkens weer dat er weinig andere organisaties zijn die net als OR.C.A. proberen om arbeidsrechten van werknemers zonder papieren langs officiële weg af te dwingen. Advocaten die zich ermee bezighouden moeten dus voor een stuk pionierswerk verrichten.

Overigens is er bij een pro deo procedure nog geen dekking voor de gerechtskosten (daarvoor moet kostenloze rechtsbijstand aangevraagd worden).

Juridische dienstverlening door vakbonden, tenslotte, ligt niet altijd voor de hand omdat de meeste werknemers zonder papieren niet voldoen aan de lidmaatschapsvoorwaarden van de vakbond.

Om al die redenen werd halfweg 2006 door OR.C.A. een fonds voor juridische bijstand opgericht. Dit fonds, dat gespijsd wordt door eventuele giften, kan kosten voor juridische procedures voorschieten na goedkeuring door de Raad van Bestuur. Vaste criteria voor de beoordeling van aanvragen werden vastgesteld. Begunstigden tekenen een overeenkomst dat het voorgeschoten bedrag zal worden terugbetaald bij winst van hun zaak.

Begin 2007 zat er in het fonds zo'n 600 €. Het grootste deel daarvan werd gestort naar aanleiding van de verzending van de rechtengids (zie boven). Bij verzendingen van die gids werd een fondsenwervingsfolder gevoegd, en bij grote bestellingen werd uitgenodigd tot een vrije bijdrage. Voor de toekomst moet gezocht worden naar nieuwe bronnen om dit juridische fonds te spijzen.

3.3.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst

Nog meer structurering en registratie

Er werd een zekere methodiek ontwikkeld voor het beantwoorden van hulpvragen. Het secretariaat heeft ondertussen een goede kijk gekregen op het soort informatie dat men nodig heeft, de instanties die kunnen geraadpleegd worden, de belangrijkste wetgeving terzake. Deze methodiek is echter nog teveel de persoonlijke ervaring van de stafmedewerkster en te weinig institutionele kennis van OR.C.A., beschikbaar voor anderen. Een structurering van de methodiek, met een draaiboek, een intakeformulier, enzovoort, zou hieraan kunnen verhelpen.

Er is op dit moment wel al een systematische registratie. Alle hulpvragen en verdere stappen worden genoteerd in een dagboek en in een registratieformulier. Om de informatie optimaal ter beschikking te stellen van derden, zodat OR.C.A. daadwerkelijk een bron van expertise kan worden voor andere actoren, zal aandacht moeten besteed worden aan een professionalisering van dit registratiesysteem.

Tenslotte werden een aantal basisdocumenten opgesteld om de dienstverlening te vergemakkelijken / professionaliseren:

- Een volmacht die in werking treedt wanneer de cliënt van het grondgebied verwijderd wordt, en die wordt aangeboden indien er een klacht wordt ingediend.
- Een verklaring waarin de cliënt de verantwoordelijkheid op zich neemt voor de informatie waarop OR.C.A. zich voor stappen baseert. Dit document, 'opdracht aan OR.C.A.' geheten, is ook al nuttig gebleken voor het opvragen van de nodige persoonlijke informatie uit officiële dossiers van een cliënt. Het zal worden geïntegreerd in het intakeformulier.

Diversificatie van de hulpvragen naar gemeenschap / sector / soort hulpvraag

OR.C.A. zal initiatieven moeten blijven nemen om zichzelf bekend te maken bij hulpverleners en binnen de verschillende gemeenschappen waaruit werknemers zonder papieren afkomstig zijn. De rechtengids zal hopelijk ook al een resultaat opleveren. Zie 3.1.

Doorverwijzing

Een vast doorverwijzingsbeleid is nog niet echt nodig gebleken. Enerzijds zijn er nog steeds weinig actoren die het werk van OR.C.A. kunnen overnemen, en werden alle vragen met betrekking tot werk zonder papieren dus in eerste instantie zelf behandeld. Zelfs bij doorverwijzing naar de vakbond heeft OR.C.A. verder mee opgevolgd, en de doorverwijzing ging soms ook gepaard met een zekere bemiddeling vooraf.

Anderzijds was de caseload nog steeds te verwerken voor OR.C.A. en kan men stellen dat alle vragen nog steeds bijdroegen aan de expertise van het secretariaat. Zelfs als het ging om vragen die eerder zijdelings met de missie van OR.C.A. te maken hadden. Vragen die niet over werk gingen, werden systematisch doorverwezen.

Algemeen

Hoewel we nog steeds zoekende zijn, heeft de dienstverlening zich sterk ontwikkeld in 2006. Het aantal hulpvragen verviervoudigde, en zeker in één gemeenschap kreeg het werk van OR.C.A. de nodige weerklank. We verwachten dat er nog een groot groeipotentieel zit in het aantal hulpvragen voor de volgende jaren. Daarbij zal wel steeds in het oog moeten gehouden worden of het secretariaat nog de nodige draagkracht heeft. Op dit moment wordt een structurele vrijwilligerswerking opgezet, om de (gehoopte) groei van het aantal vragen in het komende jaar op te vangen. Een eerste evaluatie daarvan zal hopelijk in het jaarverslag 2007 kunnen gemaakt worden.

ACTIE 4 : SAMENWERKING MET DE VAKBOND

Omwille van het uitzonderlijke belang dat we hechten aan deze samenwerking, wordt ze opgenomen als een aparte actie. Een aantal activiteiten die samen met de vakbonden werden uitgevoerd, zijn al genoemd onder actie 3). Relaties met andere stakeholders zijn ondergebracht onder actie 5).

4.1. Structurele samenwerking en regelmatig overleg

OR.C.A. heeft de twee grootste vakbonden (ABVV en ACV) een voorstel gedaan voor structurele afspraken rond samenwerking. Voor zo'n afspraken was de tijd blijkbaar nog niet rijp. Wel heeft de samenwerking rond de rechtengids gezorgd voor regelmatig overleg met de verantwoordelijken voor de werking rond diversiteit (Vlaams niveau) van beide vakbonden. Dit is een goede basis voor verdere contacten en hopelijk ook om nieuwe gezamenlijke activiteiten rond het onderwerp te plannen.

4.2. Groeiende aandacht voor werk zonder papieren binnen de vakbond en toegankelijker diensten

4.2.1. Groeiende aandacht

In de loop van 2006 hebben beide vakbonden standpunten ingenomen in verband met werknemers zonder papieren.

- Het ABVV besteedde in haar congresstekst van 8/9 juni 2006 een hele paragraaf aan solidariteit met mensen zonder papieren. Daarin werd gesteld dat 'Het ABVV wil duidelijk maken dat het opkomt voor alle werknemers ongeacht hun afkomst en verblijfsituatie'.
- Het Vlaams ABVV besliste dat werknemers zonder papieren lid kunnen worden aan een verlaagd tarief.
- Ook de Intergewestelijke Brussel van het ABVV vernoemde de mensen zonder papieren in haar statutair congres van 15 mei.
- De LBC (Bediendencentrale ACV) heeft in haar congres in maart aan het ACW-ACV gevraagd een specifieke werking op te bouwen voor mensen zonder papieren om hun socio-economische grondrechten te verdedigen. Naar aanleiding daarvan werd de stafmedewerkster van OR.C.A. geïnterviewd door het tijdschrift van LBC, Ons Recht.
- Het ACV heeft in haar congresstekst van 19-21 oktober gesteld dat ACV een nieuw charter zal opstellen voor de rechten van arbeidskrachten van vreemde origine, 'legaal of illegaal tewerkgesteld'.
- Zowel ACV als ABVV onderschreven ook de 'Hoop Op Papieren'-betogingen, die ijverden voor duidelijke regularisatiecriteria.

Deze standpunten bewijzen dat OR.C.A. inspeelt op iets wat bij de vakbonden leeft.

Het belangrijkste aspect in de samenwerking met de vakbond in 2006 was de gezamenlijke publicatie van de rechtengids. De vraag vanuit de vakbond zelf naar de gids was verrassend groot, en is een uitstekende aanleiding om overleg (en activiteiten) rond het thema uit te breiden.

Daarnaast was er nog informeler overleg naar aanleiding van specifieke activiteiten of cases, bijvoorbeeld met ACV Bouw en Industrie of met het ABVV van Antwerpen.

4.2.2. Toegankelijker diensten en het gebruik dat ervan gemaakt wordt

De congressteksten van beide vakbonden maken hun diensten in elk geval in theorie toegankelijk voor werknemers zonder papieren. Het is nu zaak om werknemers zonder papieren zoveel mogelijk aan te

moedigen hiervan gebruik te maken, zodat de vakbonden ook daadwerkelijk 'leden zonder papieren' krijgen en zodoende de nodige expertise kunnen opdoen.

Bij vormingen aan de doelgroep wordt de mogelijkheid om lid te worden van de vakbond steeds in de verf gezet, met de oproep om dit te doen voor men in de problemen komt. Ook aan individuele cliënten wordt regelmatig de raad meegegeven om zich lid te maken van de vakbond. Een aantal cliënten hebben dit ook daadwerkelijk gedaan, en daarnaast hebben we aanwijzingen dat ook de rechtengids voor extra vakbondsleden zorgt.

Op de vorming voor sleutelfiguren (zie 3.1.) werd zowel in 2005 als in 2006 de vakbond uitgenodigd, opdat de cursisten in hun eigen gemeenschap op een correcte manier de werking en diensten van de vakbonden zouden kunnen voorstellen.

We moeten echter realistisch zijn en beseffen dat vele werknemers zonder papieren in het beste geval pas lid worden van de vakbond als ze in de problemen geraken. Als men hen echt bij de vakbond wil betrekken, zal dit een specifieke aanpak vragen en een werk zijn dat steeds herhaald moet worden (vermits het telkens om nieuwe migranten gaat).

Voor niet-leden heeft OR.C.A van de vakbond hulp gekregen in een aantal gevallen van flagrant misbruik. Bovendien worden op dit moment een aantal zaken behandeld die niet via OR.C.A. bij de vakbond zijn terechtgekomen. Ook voor kleinere tussenkomsten en advies hebben we beroep kunnen doen op verschillende juridische diensten.

Het komt echter ook voor dat er wat onderhandeling aan te pas moet komen voor de vakbond een bepaalde zaak opneemt. Ook kwam ons af en toe het verhaal ter ore van een werknemer die bij de vakbond wandelen was gestuurd omwille van zijn of haar verblijfstatus. Waarschijnlijk gaat het hier meestal om lokale dienstverleners die nog niet op de hoogte zijn van de rechten van werknemers zonder papieren en de nationale richtlijnen van hun vakbond hieromtrent.

Tenslotte blijkt ook nog steeds dat vakbondsmensen niet goed weten wat ze juist aan werknemers zonder papieren te bieden hebben. Het idee leeft dat mensen zonder papieren vooral hulp zoeken in verband met verblijf, en dat een vakbond zich daar niet in kan specialiseren. Hier kan de expertise van OR.C.A. hopelijk inspiratie bieden.

4.2.3. Vorming binnen de vakbond

OR.C.A. werd verscheidene keren uitgenodigd om binnen de vakbond het thema 'werk zonder papieren' voor te stellen.

- We namen deel aan een infosessie voor Poolse bouwvakkers in Antwerpen in het voorjaar. In 2006 al werden we uitgenodigd om dit ook in het voorjaar 2007 te doen in Gent.
- Naar aanleiding van de publicatie van de rechtengids zijn een aantal vormingen met relevant vakbondspersoneel (vrijgestelden) gepland. Een eerste vorming voor diversiteitsconsulenten van het ACV vond al plaats in januari 2007.
- Eind november werd een eerste keer een vorming voor militanten gegeven (ABVV Brussel). Dit bleek erg positief en wat OR.C.A. betreft voor herhaling vatbaar. Een vormingspakket dat door de vormingswerkers zelf zou kunnen aangeboden worden zou voor een nog grotere verspreiding kunnen zorgen. Het belangrijke van dit soort vormingen is dat rechtstreeks de basis van de vakbond wordt aangesproken, anders dan op vormingen voor gespecialiseerd vakbondspersoneel of vrije infosessies waar vooral de reeds overtuigden op af komen.
- Twee keer ging OR.C.A. spreken op een infoavond die mee door de vakbond en/of de bredere vakbeweging werd georganiseerd:
 - (i) In het voorjaar op een infoavond van de Commissie Rechtvaardigheid en Vrede in Gent
 - (ii) In het najaar op een infoavond van ACV/ACW Brussel-Halle-Vilvoorde
- De rechtengids werd ook gebruikt voor een vorming voor juristen binnen het ABVV (niet door OR.C.A. gegeven).

Afgezien van deze vormingen is OR.C.A. op 19 oktober ook aanwezig geweest met een stand op het ACV-congres.

4.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst

We willen in 2007 verder bouwen op de verwezenlijkingen van 2006. We merken dat de verantwoordelijken van de vakbond volledig achter het idee van rechtsbescherming voor mensen zonder papieren staan. Na de publicatie van de rechtengids is gebleken dat de aandacht voor het thema binnen de vakbond veel groter en breder is dan aanvankelijk gedacht.

OR.C.A. zal waar het kan de vorming en informatie naar de basis binnen de vakbond ondersteunen. Tegelijk zouden we willen komen tot een overleg met een aantal topverantwoordelijken binnen beide vakbonden rond de concrete engagementen en standpunten die vakbonden in de toekomst willen nemen. Duidelijkheid hieromtrent zou OR.C.A. extra argumenten geven om de eigen doelgroep te overhalen zich bij de vakbond aan te sluiten.

In elke beleids campagne moet de vakbond als eerste geconsulteerd en betrokken worden. Daarnaast willen we zoveel mogelijk concrete activiteiten realiseren in samenwerking met de vakbond.

Er werd begin 2007 reeds een projectaanvraag ingediend bij het Impulsfonds rond nieuwe EU-burgers, waarvoor het Brussels ABVV en ACV hun medewerking al beloofd hebben.

ACTIE 5: OPBOUWEN VAN EEN NETWERK EN MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

5.1. Opbouwen van een netwerk en deelname aan overlegstructuren

5.1.1. Overzicht van de verschillende contacten

Contacten met andere sociale organisaties en het middenveld

Gezien de kleine schaal van OR.C.A., is het evident dat we voor onze activiteiten zoveel mogelijk beroep doen op een netwerk van sociale organisaties die met onze doelgroep in contact staan.

- In de dienstverlening wordt actief doorverwezen naar organisaties uit bijvoorbeeld de Vlaamse minderhedensector voor alle vragen die niet rechtstreeks met werk te maken hebben. Ook voor vragen die van buiten het Brusselse komen, is het vaak nuttig om beroep te doen op diensten die geografisch dichterbij de cliënt staan.
- Er werd een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met ODICé (Oost-Vlaams diversiteitscentrum).
- Informatief materiaal (rechtengids, infofiche) wordt in grote mate afgenomen en verspreid door andere organisaties.
- Er werd actief contact gezocht met een aantal eerstelijnsorganisaties. Contacten met zulke organisaties blijken van onschatbare waarde, gezien OR.C.A. niet de mogelijkheid heeft om zelf pro-actief de werknemers zonder papieren op te zoeken. Op dit moment is de samenwerking met de meeste van deze organisaties eerder sporadisch. In Brussel is er wel een erg nauw en waardevol contact met Jeugd En Stad in verband met de Braziliaanse gemeenschap.
- Er was gehoopt dat vanuit het ambassadeursproject een netwerk kon opgestart worden binnen de verschillende etnisch-culturele gemeenschappen. Afgezien van een aantal losse contacten, is dit nog niet echt gelukt. Er is wel aan het eind van het jaar veel contact geweest met de nieuwe Braziliaanse vzw Abraço, nadat OR.C.A. beroep had gedaan op één van de oprichtsters voor vertaalwerk in functie van de dienstverlening.
- Er is regelmatig contact met Medimmigrant, waarmee OR.C.A. de werkvloer deelt, bijvoorbeeld in verband met arbeidsongevallen.
- Voor structurelere activiteiten neemt OR.C.A. deel aan het Platform Opvang van het Vlaams Minderhedencentrum. Dit Platform is voor OR.C.A. een goede gelegenheid om in contact te blijven met de algemene werking rond mensen zonder papieren, en om voeling te houden met de ruimere realiteit van deze doelgroep (naast hun werksituatie).
- Er werd contact gelegd met UNIZO Brussel in verband met zelfstandige ondernemers, vooral naar aanleiding van een reeks zaken van schijnzelfstandigheid.
- OR.C.A. werd uitgenodigd om deel te nemen aan de voorbereidende werkzaamheden rond arbeid en migratie voor het congres 'Grenzeloze Solidariteit' aan de Universiteit van Antwerpen in november 2007.

Voor de contacten met het Franstalige landsgedeelte is er structureel overleg met de themaverantwoordelijke bij de koepel CIRE. Binnen die koepel bestaat er een werkgroep Arbeid zonder Papieren, waar ook de Franstalige vakbondsafdelingen bij betrokken zijn. Ook voor concrete cases die zich gedeeltelijk in Wallonië situeerden, werd CIRE gecontacteerd.

Daarnaast is er nog een aantal keer contact geweest met de vzw Hispano-Belga (Franstalig, Brussel, vooral Latijns-Amerikaanse gemeenschap), die ook een vrij uitgebouwde werking rond clandestiene arbeidsmigranten heeft.

Contacten met overheidsdiensten

Voor beleidswerk: zie onder

- Er is blijvend contact geweest met de Federale Overheidsdienst voor Toezicht op de Sociale Wetten, in verband met de vormingen georganiseerd door OR.C.A. en voor de dienstverlening. Er was een overleg met TSW Brussel, om na te gaan in welke mate een

samenwerking tussen OR.C.A. en de inspectiediensten de rechtspositie van werknemers zonder papieren ten goede zou kunnen komen. OR.C.A. heeft bij die gelegenheid een aantal suggesties gedaan, met name:

- (i) Het opnemen van een apart hoofdstuk over rechten van clandestiene werknemers in het jaarverslag van de inspectie.
- (ii) Gecontroleerde werknemers een contactnummer meegeven met de mededeling dat er achteraf mogelijk nog rechten voor hen kunnen openstaan, bv. als er achterstallig loon wordt gevorderd van de werkgever.

Hierbij werd nog eens uitgelegd dat OR.C.A. vanuit haar vertrouwensfunctie slechts heel beperkt gegevens kan doorspelen naar de inspectie. Op dezelfde manier kan de inspectie niet garanderen dat informatie doorgegeven door OR.C.A. niet nader zal worden onderzocht.

- Sporadisch waren er ook contacten met andere inspectiediensten, bv. met de FOD Sociale Zekerheid over de rechten van werknemers zonder papieren die wit hadden gewerkt.
- 40 rechtengidsen werden besteld door de SIOD (samenwerking inspectiediensten rond illegale arbeid en sociale fraude).
- Er waren nog weinig contacten met juridische instanties. In 2007 zal dit vaker het geval zijn, omdat een aantal zaken in een gerechtelijke fase zullen komen.

Algemeen kan gezegd worden dat overleg met overheidsdiensten in 2006 nog weinig structureel was, en vooral in functie van de concrete dienstverlening (individuele cases) gebeurde.

Internationale contacten

De internationale contacten van OR.C.A. situeren zich hoofdzakelijk binnen de koepel van PICUM, waarmee het de werkvloer deelt. PICUM is een netwerk van Europese en Amerikaanse organisaties die de belangen van mensen zonder papieren behartigen. Ook wanneer contacten strikt genomen niet onder de activiteiten van PICUM vallen, gaat het meestal om leden van dit netwerk.

- Op 23 maart hield PICUM een conferentie rond haar rapport 'Ten ways to protect undocumented workers', dat in 2005 verscheen. De conferentie vond plaats in Brussel, en OR.C.A. maakte van de gelegenheid gebruik om ook een aantal Belgische vakbondsmensen uit te nodigen. OR.C.A. heeft op deze conferentie een korte uiteenzetting gehouden. Er werden heel wat interessante contacten gelegd.
- Er is regelmatig overleg en wederzijdse feedback met PICUM over (langs OR.C.A.'s kant) concrete situaties en ontwikkelingen op nationaal vlak en (langs PICUMS kant) ontwikkelingen op Europees en internationaal vlak. Het lijkt erop dat dit zal leiden tot een meer gefundeerd internationaal overleg rond werk zonder papieren in 2007.
- Er is regelmatig overleg met de Nederlandse organisatie OKIA (Overleg Komitee Illegale Arbeid). OKIA zal de rechtengids in Nederland ook aan mogelijke geïnteresseerden tonen, ter inspiratie.
- Er was een contact (wederzijdse voorstelling) met de Spaanse organisatie Andalucia Acoge.
- In november 2006 nam OR.C.A. deel aan de conferentie rond internationaal huispersoneel van FNV en IRENE in Amsterdam. Op deze conferentie waren ook heel wat organisaties rond huishoudwerk elders in de wereld aanwezig.

5.1.2. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst

Zie ook opmerkingen onder 3.1.

De relatie met andere sociale organisaties is over het algemeen goed. OR.C.A. begint stilaan een zekere naambekendheid te krijgen.

Naar publieke actoren toe zal OR.C.A. in 2007 zeker contact zoeken met een aantal juridische instanties, in de eerste plaats de arbeidsauditoraten. We blijven elke mogelijkheid tot structureel overleg met overheidsinstanties onderzoeken.

Internationaal zijn er plannen voor een werkgroep rond werk zonder papieren binnen PICUM. Dit kan erg belangrijk zijn, omdat er een Europese regelgeving in de maak is die zijn belang kan hebben voor de werknemers zonder papieren.

Er klinken af en toe geïnteresseerde geluiden vanuit Franstalige (Waalse) organisaties. Vermits dit niet ons actieterrein is, zullen we moeten uitzoeken hoe we die interesse voor ons thema zo goed mogelijk een plaats kunnen geven (in samenspraak met CIRE). Het verschil tussen OR.C.A. en CIRE is dat CIRE (nog) geen concrete dienstverlening biedt aan werknemers zonder papieren.

5.2. Communicatie

5.2.1. Algemene communicatie

- De website werd door een nieuwe vrijwillige webmaster geoptimaliseerd. In het voorjaar werd de uitgebreide versie van de rechtengids op de site gezet, wat de informatieve waarde van de site aanzienlijk vergrootte. Halverwege het jaar moest de nieuwe webmaster verstek geven. Nadien werden enkel nog de (ingekorte en gelayoute) rechtengids en het bijhorende persbericht op de site geplaatst. Het feedbackformulier werd gebruikt om vragen aan OR.C.A. te stellen, zowel door geïnteresseerde bezoekers als door werknemers zonder papieren zelf. Naar aanleiding van de publicatie van de rechtengids en de daaruit voortvloeiende persartikels, steeg het aantal bezoekers tegen het einde van het jaar:
 - (i) Jan-okt: tussen 100 en 200 bezoeken per maand of rond de 100 unieke bezoekers (in stijgende lijn)
 - (ii) November: 380 bezoeken (281 unieke bezoekers)
 - (iii) December: 557 bezoeken (426 unieke bezoekers)
 - (iv) Begin 2007 stabiliseerden die statistieken zich en waren er tussen de 400 en 500 bezoeken per maand of 350-400 unieke bezoekers.
- Er werd een eenvoudige flyer opgesteld voor fondsenwerving (juridisch fonds, zie 3.3). Deze wordt nu in de eerste plaats verspreid via verzendingen van rechtengidsen en leverde al een aantal giften op. De mogelijkheden van zo'n folder dienen nog verder onderzocht te worden. Het is aan te raden om een opvolging te voorzien in de vorm van een publieksvriendelijke publicatie over wat er met de giften verwezenlijkt werd (beschrijving van de cases).

5.2.2. Pers

- OR.C.A. werd in totaal (volgens de informatie die we hebben) 9 keer vermeld in allerlei media (van radiostation FM Brussel tot De Standaard, Knack en De Morgen). Eind 2006 zaten nog 2 artikels in de pijplijn.
- In maart verscheen een interview met de stafmedewerkster (Katrien Depuydt) in Ons Recht (LBC).
- In maart verscheen een artikel in Mo*
- Op 28 november 2006 werd een persconferentie gehouden voor de lancering van de rechtengids. Twee 'ervaringsdeskundigen' en twee vertegenwoordigers van de vakbond leverden hun bijdrage aan die persconferentie. Ondermeer omwille van de actualiteit op dat moment (ontslagen bij Volkswagen) was de persopkomst eerder klein. Er waren wel heel wat andere geïnteresseerden aanwezig.
- Naar aanleiding van de rechtengids verschenen (of stonden te verschijnen in 2007): een lang artikel in De Morgen, Visie, Mo*, Human Resources Square. Dit was een kleine oogst, die toch de nodige weerklank had (gemeten aan het aantal bestellingen van de rechtengids waarin deze artikels vermeld werden).
- OR.C.A. werd verschillende malen gecontacteerd met de vraag naar getuigenissen van werknemers zonder papieren. Dit is een klassieke, maar moeilijke vraag, vermits weinig werknemers zonder papieren zomaar met hun verhaal naar buiten willen komen.

- Er werd in juli gereageerd op een persbericht van de Federale Minister van Werk (nav controleacties van het nieuwe samenwerkingsverband SIOD) met een eigen persbericht. Dit werd echter niet overgenomen door andere media. Het persbericht werd wel op de website geplaatst.

5.2.3. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst:

Communicatie in het algemeen en perscommunicatie in het bijzonder vragen de nodige tijdsinvestering en de mogelijkheid om kort op de bal te spelen. Binnen OR.C.A.'s mogelijkheden zijn een aantal te overwegen verbetering:

- Een professionalisering van het onderhoud van de website (dit veronderstelt voldoende middelen).
- Een persadres dat toegankelijk is van buiten het secretariaat, zodat ook vanuit de Raad van Bestuur indien nodig op bepaalde zaken snel kan gereageerd worden. Dit werd begin 2007 aangemaakt.
- Het vooropstellen van een aantal minimumdoelstellingen in verband met acties naar de media.

ACTIE 6: OPSTARTEN BELEIDS- EN STRUCTUREEL WERK

6.1. Overzicht beleidswerk

In 2005 werd er nog maar weinig beleidswerk verricht, omdat het terrein eerst nog verkend moest worden en de nodige expertise moest worden opgedaan. In 2006 werd één centraal beleidspunt geïdentificeerd en werden een aantal stappen gezet voor het lobbywerk daarover. Het ziet ernaar uit dat in 2007 het beleidswerk van OR.C.A. echt vorm zal krijgen.

- Er werd besloten om naar de federale verkiezingen van 2007 te stappen met de eis: geen uitwijzingen zonder loon. Dit is het strijdpunt dat ook langs Franstalige zijde naar voor wordt geschoven. Hiermee wordt niet bedoeld dat uitwijzingen opgeschort moeten worden tot een werknemer zijn loon gekregen heeft, maar wel dat de nodige maatregelen moeten genomen worden voor de werknemer in kwestie op het vliegtuig gezet wordt, om het loon bij zijn rechtmatige eigenaar te doen terechtkomen.
 - (i) Naar aanleiding van deze eis werd door Hans Bonte (s.p.-a) een parlementaire vraag gesteld (nr. 12806) rond de huidige praktijken en relevante cijfers. Het antwoord van Minister Van Velthoven daarop (8 november 2006 in de commissie sociale zaken) was algemeen en weinig verhelderend. Men kan er waarschijnlijk uit besluiten dat rechtsbescherming van werknemers zonder papieren bij controles tot nu toe geen aandachtspunt is van het beleid.
 - (ii) Begin 2007 werd besloten om de lobbycampagne naar de verkiezing eerder een laag profiel te geven (opname van de eis in verschillende memoranda), maar wel te starten met grondige inhoudelijke studies en discussies om een goed gefundeerde campagne te kunnen voeren in de toekomst.
- De discussie en het beleidswerk rond vrijwilligerswerk door mensen zonder papieren werden verder opgevolgd. Op dit moment is het betreffende KB in de nieuwe vrijwilligerswet nog steeds niet ingevuld, en is vrijwilligerswerk door mensen zonder papieren dus nog steeds onmogelijk.
- De algemene brief naar de verschillende kabinetten die in 2005 al verstuurd werd, heeft nooit enige reactie gekregen.

6.2. Conclusies en aandachtspunten voor de toekomst

Het resultaat van het beleidswerk in 2006 zal waarschijnlijk pas in 2007 ten volle duidelijk worden. We merken dat een aantal discussies zich vanzelf aandienen en dat de nodige contacten met andere actoren zijn gelegd om aan echt beleidswerk te kunnen beginnen.

De tijd is rijp om, gebaseerd op de visietekst en de ondertussen verkregen expertise, een aantal politieke standpunten uit te diepen. We bekijken verder de mogelijkheden van een campagne rond loonrecuperatie. Dit beleidspunt zal echter opgenomen worden in een ruimere Europese campagne rond het handhavingsbeleid. Er is immers een nieuwe richtlijn in de maak rond sancties voor werkgevers van werknemers zonder papieren, en dit binnen de Commissie Veiligheid, Vrijheid en Rechtvaardigheid. Naar aanleiding hiervan zijn er plannen voor een samenwerking en standpuntbepaling binnen PICUM.

De discussie over nieuwe legale arbeidsmigratie is gaande. OR.C.A. zal hierover haar standpunt bepalen en de discussie op de voet volgen.

BESLUIT

De algemene vergadering van 14 mei 2007 heeft dit jaarverslag goedgekeurd. De leden stelden daarbij vast dat de doelstellingen van het jaarplan ruimschoots gehaald werden. Zeker wat betreft het bereiken van de doelgroepen. De meerwaarde van de rechtengids heeft daarbij een grote rol gespeeld. Deze publicatie heeft niet alleen gezorgd voor een handig informatiemiddel maar ook voor sterkere contacten met partners in ons gevecht voor meer bescherming van de kwetsbare werknemers zonder papieren.

De goede combinatie van het opvolgen van concrete hulpvragen én de zoektocht naar meer structureel beleid rond deze doelgroep, zorgen voor kwaliteitsvolle acties en initiatieven. OR.C.A. vervult daarbij een rol van methodiekontwikkelaar en bruggenhoofd tussen verschillende actoren die mekaar op het terrein soms niet vinden in hun beschermingsopdracht. Het is een voorbeeld van de noodzaak aan een 'derde partner' om in deze moeilijke kwesties toch stappen vooruit te zetten.

Tegelijk beseft OR.C.A. dat er nog een grote opdracht ligt en dat er ondertussen veel onrecht gebeurt op de Belgische en Europese clandestiene arbeidsmarkt. Samen met lokale, regionale, landelijke en Europese partners wil OR.C.A. de kans verhogen om het arbeidsrecht afdwingbaar te maken en de mens achter de werknemer gerespecteerd te zien.

De algemene vergadering stelt vast dat ons kleine secretariaat in 2006 meer dan behoorlijke resultaten heeft geboekt. De vraag naar de uitbreiding van de personeelsequipe ligt op ieders lippen. Om dat te doen rekent OR.C.A erop om binnen de kortst mogelijke termijn een structurele erkenning te krijgen van één of andere gewestelijke of federale overheid. De federale verkiezingen zorgen ervoor dat de gesprekken daarover pas eind 2007 zullen kunnen beginnen.

Daarom rekent OR.C.A erop dat toelagen van Fondsen en giften van particulieren ons op koers kunnen houden. Zij die ons tot nu ondersteunden zijn daarvoor van harte bedankt! Zij die in de komende tijd hun steun vernieuwen of voor de eerste keer toezeggen zorgen ervoor dat we kunnen doorgroeien naar een volwassen niet-gouvernementele organisatie waar het uitgangspunt is dat 'werknemers werknemers zijn'.